

Človek, ki je prišel iz jame

Ena od zelo redkih prič, ki je preživela morijo in tako rekoč iz onostranstva prilezla iz jame, pa še danes živi, je Alojz Vesel, doma iz okolice Novega mesta. Dolga leta je molčal, ker je bilo tako bolje zanj in za njegove domače. Sedaj, ko so drugi časi, lahko spregovori. Njegova pripoved se ujema s pripovedmi drugih prič, zapisanimi v inozemstvu. Je še en dokaz, da nobeno grozodejstvo ne more ostati skrito za vedno. Vsak perfekcionizem nosi v sebi drobne napake. Čas je razkril kosti v jami, nebudnost ubijanja sitih krvnikov pa je omogočila Lojzu pobeg iz brezna smrti. Naključje je, da je verjetno Alojz pobegnil prav iz brezna, kategera je obiskala smenalna ekipa Rogenrola.

Alojz se namreč dobro spominja, da so ga z drugimi domobranci vred naložili na kamion v bližini Kočevja in jih zvezane z žico, tako da je bil vsak pobeg nemogoč, peljali proti Rogu. Vendar so se kmalu ustavili, se pravi, da so pristali pri enem od prvih množičnih morišč. Do kraja umora s ceste ni bilo daleč. Postavili so se v vrste, pri posebej za to pripravljeni mizi so jim odvezali roke, da so na mizo odložili še zadnje predmete, ki so jih imeli v lasti, se pravi uro, če jo je še kdo imel, ali križec, molitvenik. Tam jih je blagoslovil tudi v črno oblečen mož, verjetno duhoven, nakar so se morali sleči skoraj do golega. Naprej je bilo samo še nekaj korakov do jame in strela v tilnik. Žice, s katerimi so bili jetniki zvezani, so metali za njimi v jamo. Prav to je omogočilo Alojzu pobeg.

Seveda je procedura privedbe domobrancev do kraja eksekucije opisana kar se da enostavno. Treba je dodati še, da jih je prišla tja večina še prej pretepenih in mučenih in da eksekucije niso potekale tako enostavno in mirno. Mnogi so se upirali, niso hoteli sodelovati, če temu tako rečemo. In te so doletele krepke batine. Alojzев sovaščan je bil tako ubit, še predno so ga privedli do jame.

Ko je pred Alojzom zazijalo brezno, se mu je stemnilo pred očmi. Koliko časa je preteklo, preden se je zopet zavedel, je težko reči. Kaže, da je padel na velik kup trupel in se odvalil na stran, saj bi ga sicer usodno stisnila druga trupla, ki so padala za njim. Zbudil se je z bolečino v glavi. V njej je zijala velika rana, vendar je krogla poškodovala le kost, ne pa tudi možganov. Izgubil je precej krvi, bil je slaboten in žejen. Ogromen kup trupel je bil kot živa gmota. Iz njega so se vili predirljivi kriki, vzdih, stokanje, klici na pomoč, ki so počasi zamirali, ko je iz teles odtekal življenjski sok.

Alojz ni bil edini preživeli in pokretni v jami. Še trije so bili, ki so se umaknili v skrite koticke za robom, kjer jih od zgoraj niso mogli videti. Te reže v stenah so prišle prav tudi, ko so v brezno, po Alojzovem opisu veliko kakor ogromna cerkev, z vrha metali skale in krusili kamne z roba, da bi z njimi po opravljenem poslu zakrili trupla pa tudi utišali krike še preživelih. V okolici so sekali drevje in ga metali v jamo. Pred tem početjem so se vsi štirje zatekli v stranski rov in si iz trupel pred vhom zgradili kritje. Nekje globoko v rovu je bilo slišati curljanje vode. Po nekaj dneh sta bili lakota in žeja neznosni. Morija na robu prepada se je nadaljevala in kup mrličev je rasel. Sedaj so k sebi z vrha kupa potegnili kakšno truplo že zato, da bi se nasrkali sveže krvi. Eden od njih se je podal glob-

lje v rov, za zvokom vodnega curka. Ali pa le krvi, ki je odtekala od trupel? Padel je v globino in ni mu bilo več pomoči. Še nekaj ur so slišali od tam njegovo vzdihovanje, potem pa je bilo vse tiho.

Neke noči, ko je bilo zgoraj vse mirno in je kažalo, da so se eksekutorji že odpravili stran, so zlezli ven. Uporabili so drevesne veje, ki so padle v brezno, in jih z žico povezali v nekakšno lestev. Pristavili so jo k robu in eden je zlezal na vrh, druga dva pa sta ga porinila čez rob. Tisti, ki je bil na vrhu, je potem potegnil gor ostala dva. Alojz je bil zadnji. Ko je prišel iz jame in vstal, se je od slabosti onesvestil. Druga dva — ne prej ju ni poznal niti ju pozneje ni nikoli več videl — sta, kot kaže, odšla, saj mu nista mogla pomagati.

Vendar se je Alojz kmalu zavedel. Splazil se je v hrib, instinktivno v domačo smer, proti Rogu. Dan je prespal in preždel v neki požgani baraki, potem pa spet nadaljeval. Bil je že spet dan, ko je prišel do roških žag. Tam je zagledal pri enem od vodnjakov vedro. Premagala ga je silna žeja in splazil se je tja ob belem dnevu. Voda v vedru je bila topla, pomešana z nafto. Izbruhnil jo je. Ko je pogledal čez rob, je videl, da je vodnjak skoraj do vrha poln uniformiranih domobrantskih trupel. Enako je bilo tudi pri drugih vodnih bazenih. Odšel je naprej, že napol v deliriju. Kako je prehodil še preostalih petnajst kilometrov do doma, se le medlo spominja. Dozdeva se mu, da sta ga dva spremljala, vendar je bil to lahko tudi samo privid. Samo še kost in koža sta ga bila, ko je prišel domov. Rana na glavi je bila gnojna in smrdljiva. Po nekaj mesecih je toliko okrevail, da je lahko že šel v mesto. Javil se je, ko je bila razpisana amnestija in kljub vsem doživetjem, ki jih je moral zasliševalcem večkrat izpričati, preživel. Tudi to je bil v tistih časih čudež.

Alojz Vesel je še do nedavna delal na svoji kmetiji. Bil je tudi zaposlen in je svojim otrokom pomagal h kruhu. Le redki so do sedaj vedeli za njegovo roška doživetja. Šele nekaj let po vojni ga je znanec iz Drganjih sel vprašal: »Ti, Lojz, kaj si pa pred leti hodil ob belem dnevu nag skozi našo vas?« Toda Lojz se tega ne spomni. Bajе, pravijo, ga je takrat videlo precej ljudi. Obračali so se stran, kot da gre skozi vas privid vstajenja.

T. JAKŠE